

تاثیر نیروی انسانی مدارس بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان منطقه ۲ تهران^۱

* دکتر افسانه ادیسی

** فاطمه جوشقانی

کد مقاله: ۲۷۲

چکیده

اعتماد متقابل اجتماعی یکی از ابعاد مهم سرمایه اجتماعی است. کارکرد اعتماد این است که روابط را تسهیل و دوام آن را بیشتر می‌کند. یکی از سرچشمه‌های مؤثر در میزان اعتماد اجتماعی در جامعه، آموزش و پرورش می‌باشد، در آموزش و پرورش بیشترین عاملی که بر ایجاد اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان تاثیرگذار می‌باشد، عامل انسانی است.

چهارچوب نظری انتخاب شده برای این تحقیق، باور به تعهد و صمیمیت دیگران در کنش‌های متمرکز و رودررویی‌ها (گیدنز)، اعتماد بین شخصی (متقابل) و اعتماد تعمیم‌یافته (انتزاعی) (گیدنز)، ساختاربنندی (گیدنز)، شاخص‌های سنجش اعتماد (جانسون) است. این کار تحقیقی در سطح منطقه ۲ آموزش و پرورش شهر تهران در مقطع متوسطه دخترانه در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ انجام گرفته است.

تحقیق حاضر از لحاظ روش، یک تحقیق پیمایشی و واحد تحلیل در آن فرد است. از لحاظ معیار زمان یک تحقیق مقطعی و با توجه به میزان ژرفایی در میان تحقیقات پهنانگر قرار دارد. همچنین یک تحقیق در سطح کلان است و در دسته تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد. در این تحقیق انتخاب نمونه با تلفیق نمونه‌گیری خوشه‌ای و طبقه‌بندی متناسب صورت گرفته است و حجم نمونه برابر ۳۹۴ نفر می‌باشد.

چهار فرضیه‌ی این تحقیق که عبارت بود از بررسی تفاوت و رابطه معناداری بین نوع مدرسه، ویژگی‌های خانوادگی، ویژگی‌های نیروی انسانی و پیشرفت تحصیلی با میزان اعتماد دانش‌آموزان که در نتایج آزمون فرضیه‌ها نشان داده شد که هر چقدر متغیر مستقل افزایش یابد اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان بالاتر می‌رود، بنابر این تمام چهار فرضیه‌ی تحقیق تایید گردید و با استفاده از رگرسیون چندمتغیری، مدل علی تحقیق مورد تایید قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: اعتماد اجتماعی، نیروی انسانی، ویژگی مدرسه، ویژگی خانواده، پیشرفت تحصیلی

۱- مقاله حاضر براساس گزارش نهایی پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال در سال ۱۳۸۷ تحت عنوان «تاثیر نیروی انسانی مدارس بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان منطقه ۲» تهران تدوین گردیده است.

E-mail: edrisiafsaneh@yahoo.com

* استادیار و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال.

** دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال.

مقدمه

مناسبات گوناگونی که افراد در روابط متقابل خود با یکدیگر ایجاد می‌کنند، نیازمند ویژگی عام و مهمی است که همان اعتماد متقابل میان کنش‌گرانی است که می‌خواهند با یکدیگر به تعامل بپردازند. این ویژگی کم و بیش مفروض است و تصور رابطه یا تعاملات اجتماعی بدون وجود حداقلی از اعتماد غیرقابل فرض است.

عدم و یا کمبود اعتماد اجتماعی در بین افراد یک جامعه یکی از مهم‌ترین آسیب‌های اجتماعی است که در دهه‌های اخیر کاملاً مشهود است. بنابراین پرداختن به این موضوع برای جوامع امری لازم و حیاتی است که توسط صاحب‌نظران و مدیران دلسوزی به آن پرداخته می‌شود، ریشه‌یابی گردد. بهترین مقطع سنی برای ریشه‌یابی و نهادینه‌شدن اعتماد اجتماعی در افراد، حدود سن ۱۵-۱۸ سال است، زیرا تا قبل از آن افراد بسیار وابسته به خانواده هستند و عموماً افراد به خانواده اعتماد دارند و تقریباً از سن ۱۵ سال به بعد است که افراد وارد جامعه‌ی بزرگتر می‌شوند و از خانواده فاصله می‌گیرند و در این برهه از زندگی افراد در دبیرستان در تعامل با جامعه می‌باشند که مهم‌ترین افراد مورد تعامل با آن‌ها نیروی انسانی دبیرستان‌ها است. از این جهت این مقطع سنی و مکان دبیرستان مورد توجه نگارندگان قرار گرفت، امیدواریم که بتوانیم گوشه‌ای از مشکلات عدم اعتماد اجتماعی احتمالی را در افراد مورد بررسی قرار دهیم.

بسیاری از جامعه‌شناسان معتقدند که اعتماد پایه و اساس نظم اجتماعی می‌باشد، اعتماد تنش‌ها را کاهش می‌دهد و انسجام را افزایش می‌دهد. آن‌چه که باعث اعتماد مردم به یکدیگر می‌شود، احساس امنیت است.

اعتماد را نمی‌توان به طور مصنوعی ایجاد کرد، اعتماد محصول شرایط اجتماعی و اقتصادی خاصی در جامعه است که در طول زمان از طریق سلسله‌ای از تعاملات شکل می‌گیرد. در جامعه ایران با توجه به این‌که حد بالای هرم جمعیت را جوانان تشکیل می‌دهند، باز تولید سرمایه اجتماعی موضوع جدی و اصلی قلمداد می‌شود. باید اذعان کرد که اگر اعتماد در سطح تمام روابط اجتماعی در جامعه انتشار یابد، یا به عبارت دیگر حسن ظن نسبت به همه افراد، در روابط اجتماعی و در روابط افراد با نهادهای اجتماعی جامعه گسترش و تعمیم یابد، در آن صورت می‌توان شاهد شکل‌گیری هویت جامعه‌ای (ملی) علیرغم وجود سایر هویت‌های جمعی از قبیل محلی، سازمانی، دینی، قومی و ...

بود. به طور کلی وجود اعتماد در روابط و مبادلات اجتماعی میان کنش‌گران احساس‌های مثبت ایجاد می‌کند و تولید احساس‌های مثبت در روابط میان کنش‌گران باعث همبستگی اجتماعی می‌شود. در چنین شرایطی کنش‌گران در کنار یکدیگر احساس امنیت می‌کنند و این احساس، تعهد بیشترین رابطه را به دنبال دارد. کنش‌گران در چنین شرایطی تنها به فکر منافع خودشان نیستند، بلکه رفاه سایر کنش‌گران را نیز مورد توجه قرار می‌دهند.

ضرورت تحقیق

در یک رابطه‌ی متقابل بین نیروی انسانی و دانش‌آموزان خصوصیات اخلاقی و تعاملات ایزاری و اظهاری نیروی انسانی تاثیرگذار است که حداقل اعتماد رقیق را در دانش‌آموزان ایجاد می‌کند و اگر فعالیت‌های دانش‌آموزان در گروه‌های اجتماعی تشکیل شده در مدارس بیشتر باشد، اعتماد غلیظ نیز ایجاد می‌گردد و تمام این موارد بستگی به نحوه‌ی اداره‌ی مدرسه توسط نیروی انسانی دارد با این‌که بی‌تأثیر از ساخت آموزش و پرورش نیز نیست.

از آن‌جایی‌که در مباحث امروزی توسعه، یکی از شاخص‌های مهم آن مشارکت و اعتماد اجتماعی است و بر اساس تئوری نوسازی آموزش و کسب سواد و دانش، زمینه بلکه لازمه مشارکت و توسعه می‌باشد. لذا اعتماد و مشارکت هم به معنای راه توسعه و هم هدف توسعه مطرح بوده و خمیرمایه اصلی این توسعه، تعلیم و تربیت افراد جامعه است. مسأله‌ی دیگر موضوع «جهانی‌شدن» است. اعتماد را می‌توان پیش‌زمینه ارتباط اجتماعی و مایه قوام و انسجام درونی جامعه قلمداد کرد. نهایتاً «ضرورت حفظ انسجام اجتماعی» در جامعه‌ای که گذشته از تجربه انقلاب اسلامی در دوران معاصر، در معرض تحولات متعدد اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی در فاصله‌ای کوتاه بوده است، مستلزم شناختی متناسب از نگرش‌های اجتماعی و رعایت روش‌های متناسب برای ایجاد تعادلی با ثبات در اجتماع است که طبعاً عدم تجهیز مسئولین کشور به آن زیان‌هایی اساسی و جبران‌ناپذیر بر جای خواهد گذاشت؟

این تحقیق بر آن است تا تأثیر نیروی انسانی آموزش و پرورش را بر اعتماد متقابل و اجتماعی دانش‌آموزان مورد بررسی قرار دهد، زیرا دانش‌آموزان در ساختن آینده‌ی کشور سهم عمده‌ای را دارند.

اهداف تحقیق

اهداف کلی تحقیق

هدف کلی این پژوهش عبارت است از: شناخت نقش مدرسه (چه از نظر ساخت و چه از وجه عاملیت) در این‌که تا چه اندازه در ساختن یکی از ضرورت‌های زندگی اجتماعی، یعنی اعتماد اجتماعی نقش ایفا می‌کند و موفق عمل می‌کند. آیا نیروی انسانی مدارس در ایجاد این خصیصه‌ی ضروری برای تعاملات اجتماعی مطلوب، نقش مثبت ایفا می‌کند یا بیشتر تاثیر منفی و کاهنده بر جای می‌گذارد.

اهداف جزئی تحقیق

شناسایی تاثیر نوع مدرسه (شیوه اداره و فعالیت‌های فرهنگی مدرسه) به عنوان متغیر زمینه‌ای بر میزان اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان
شناسایی تاثیر ویژگی‌های خانوادگی به عنوان یک متغیر مداخله‌گر بر نیروی انسانی، در میزان اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان
شناسایی تاثیر پیشرفت‌های تحصیلی دانش‌آموزان به عنوان یک متغیر واسطه‌ای (بین دو متغیر مستقل و وابسته) در میزان اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان
شناسایی تاثیر ویژگی نیروی انسانی بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان

سؤال‌های تحقیق

آیا ویژگی‌های اخلاقی و رفتاری و نوع تعاملات نیروی انسانی بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان مؤثر است؟
آیا نوع مدرسه (دولتی، غیرانتفاعی و شاهد) و ویژگی مدرسه (فعالیت‌های فرهنگی و نحوه اداره مدرسه) بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان تاثیر دارد؟
آیا ویژگی خانوادگی (اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) به عنوان یک متغیر فرعی بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان تاثیر دارد؟
آیا پیشرفت‌های تحصیلی دانش‌آموزان به صورت متغیر فرعی بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان تاثیر دارد؟

پیشینه تحقیق

رساله‌ی دکترای آقای غلامرضا غفاری تحت عنوان «بررسی رابطه اعتماد و مشارکت در نواحی روستایی کاشان» در سال ۱۳۸۰ به راهنمایی دکتر ازکیا در دانشگاه تهران نگارش یافته است. محقق در این تحقیق اعتماد را در دو بُعد اعتماد به افراد و اعتماد به نهادها و سازمان‌ها مورد بررسی قرار داده است. با توجه به نتایج حاصل شده می‌توان گفت رضایت از ماموران دولتی اندکی بیشتر از اعتماد به افراد است و رابطه همبستگی معنادار و مستقیم بین اعتماد و مشارکت اجتماعی می‌باشد، بدین معنا که با افزایش میزان اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی نیز افزایش می‌یابد.

افسانه کمالی رساله‌ی دکترای خود را تحت عنوان «مطالعه تطبیقی اعتماد اجتماعی در دو حوزه فرهنگ و سیاست» در سال ۱۳۸۳ به راهنمایی دکتر آزاد ارمکی در دانشگاه تهران به نگارش در آورده است. نگارنده به این نتیجه می‌رسد که تفاوت میانگین اعتماد حوزه فرهنگ و سیاست (۱/۱۲) چندان زیاد نیست، به مفهوم اعتماد بسیار زیاد پاسخگوها به حوزه فرهنگ می‌باشد.

امیر کافی در پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد با عنوان اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در سال ۱۳۷۴ انجام داده است. در این تحقیق بیشترین میزان اعتماد اجتماعی پاسخگویان مربوط به صراحت می‌باشد اعتماد در بین مردان بیشتر از زنان و تحصیلات افراد با اعتماد اجتماعی رابطه منفی دارد.

ادبیات نظری اعتماد اجتماعی

اعتماد اجتماعی از دیدگاه‌های مختلف روانشناسی اجتماعی، جامعه‌شناختی و معرفت‌شناختی بررسی گردیده است. در حوزه‌ی جامعه‌شناختی اعتماد به عنوان ویژگی روابط اجتماعی یا ویژگی نظام اجتماعی مفهوم‌سازی می‌شود. این دیدگاه بر خلاف دیدگاه روانشناسی اجتماعی به زمینه‌های اجتماعی تاکید می‌کند. در این دیدگاه اعتماد بیشتر به عنوان ویژگی جمعی مورد توجه قرار می‌گیرد (سیتال^۲، ۱۹۹۶، به نقل از امیرکافی، ۱۳۷۵).

در این زمینه کار گیدنز (۱۳۷۷)، لوهمان^۳ (۱۹۷۷) و باربر^۴ (به نقل از امیرکافی، ۱۳۷۵). قابل توجه است. آن‌ها در حالی که کار خود را با انتظارات مردم شروع می‌کنند، اعتماد را به عنوان بعدی از ساخت اجتماعی مورد بررسی قرار می‌دهند. چنین برداشتی از مفهوم

اعتماد یعنی در نظر گرفتن سطح خرد در سطح کلان امکان آن را فراهم می‌سازد که نشان دهیم چگونه اعتماد در سطح خرد با اعتماد در سطح کلان که انتزاعی‌تر است ارتباط برقرار می‌سازد. جانسون معتقد است که اعتماد برای رشد و گسترش روابط دوجانبه ضرورت دارد و اولین بحرانی که بیشتر روابط با آن مواجه می‌گردد، مربوط به توانایی دو شخص در اعتماد کردن است. به اعتقاد جانسون، برای ایجاد ارتباط، فرد باید بتواند فضایی آکنده از اعتماد را ایجاد کند که ترس‌های خود و دیگری را از طرد و دفع شدن کاهش دهد و امید به پذیرش و حمایت و تأیید را ارتقا بخشد.

نظریات گیدنز را می‌توان به سه بخش تقسیم کرد:

۱- اعتماد بنیادی که مربوط به دوران کودکی است و با آنچه اریکسون آن را اعتماد پایه می‌نامد مطابقت دارد.

۲- اعتماد تعمیم‌یافته که به اعتماد اصول غیرشخصی مربوط است و با پیشرفت‌های علمی تکنولوژی عصر جدید ارتباط دارد و بیانگر رابطه عقلی انسان‌ها با این دسته از امور و افرادی است که در این زمینه‌ها فعالیت می‌کنند.

۳- اعتماد بین شخصی که با مفهوم فردگرایی عاطفی انسان‌ها در ارتباط می‌باشد و پدیده‌ای است که با جامعه صنعتی پیوند خورده است، و بیانگر رابطه احساسی و عاطفی میان انسان‌ها است.

الگوی نظری تحقیق

چهارچوب نظری انتخاب شده برای این تحقیق برگرفته از باور به تعهد و صمیمیت دیگران در کنش‌های متمرکز و رودررویی‌ها (گیدنز)، اعتماد بین شخصی (متقابل) و اعتماد تعمیم‌یافته (انتزاعی) (گیدنز)، ساختاربندی (گیدنز) و شاخص‌های سنجش اعتماد (جانسون)، است.

بخش غالب چهارچوب تئوریکی این پژوهش نظریه گیدنز است. به دلیل توجه به وجوه اصلی جهان مدرن و کاربرد سطوح خرد و کلان که از نظریه ساختاربندی او نشأت می‌گیرد. علاوه بر این، گیدنز انواع اعتماد (بنیادی، شخصی، انتزاعی) را مورد توجه قرار می‌دهد.

فرضیه‌های تحقیق

- ۱- بین نوع مدرسه (دولتی، غیرانتفاعی و شاهد) و میزان اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان تفاوت معناداری وجود دارد.
- ۲- بین ویژگی‌های خانوادگی و اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان همبستگی معناداری وجود دارد.
- ۳- بین ویژگی نیروی انسانی مدارس و اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان همبستگی معناداری وجود دارد.
- ۴- بین پیشرفت تحصیلی و اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان همبستگی معناداری وجود دارد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ روش، یک تحقیق پیمایشی به حساب می‌آید و واحد تحلیل در آن فرد است. از لحاظ معیار زمان یک تحقیق مقطعی است و ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد.

جامعه آماری و حجم نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری تحقیق حاضر شامل کلیه دانش‌آموزان دختر دبیرستانی منطقه ۲ تهران است.

تعداد این افراد برابر ۱۱۹۵۰ نفر است که از این تعداد ۷۰۶۴ نفر در دبیرستان‌های دولتی و ۴۵۶۸ نفر در دبیرستان‌های غیرانتفاعی و ۳۱۸ نفر در تنها دبیرستان شاهد به تحصیل مشغول هستند.

در این تحقیق انتخاب نمونه با تلفیق نمونه‌گیری خوشه‌ای و طبقه‌بندی متناسب^۵ صورت گرفته است.

$$n = \frac{t^2 \cdot s^2}{d^2} \div \left(1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 \cdot s^2}{d^2} - 1 \right) \right)$$

t = احتمال صحت گفتار در سطح ۹۵ درصد اطمینان آمار معادل ۱/۹۶

S^2 = واریانس متغیر وابسته تحقیق $S^2 = 0/265$ یا $s = 0/514$

d = فاصله اعتماد یا خطای نمونه گیری معادل ۰/۰۵
 N = تعداد اعضای جامعه آماری دانش آموزان منطقه معادل ۱۱۹۵۰ نفر
 با جایگزینی اطلاعات بالا حجم نمونه ۳۹۴ نفر برآورد گردید.

اعتبار و پایایی ابزار اندازه گیری

در این تحقیق از اعتبار محتوایی^۶ استفاده شده است. برای تامین روایی محتوایی مفهوم تاثیر نیروی انسانی مدارس بر اعتماد اجتماعی دانش آموزان از شیوه توافق نخبگان استفاده شد و ضمن مشورت با استادان مجرب از پیشنهاد های ایشان برای رفع ایرادها مربوط به تعاریف مفاهیم اصلی تحقیق و سیالات مربوط به سنجش آنها، استفاده گردید (طباطبایی، ۱۳۷۴، ص ۱۳؛ ازکیا، ۱۳۸۲، ص ۵۰۰؛ دواس، ۱۳۸۵، ص ۶۳؛ سرمد، ۱۳۸۴، ص ۱۷۱).

جهت بررسی پایایی نیز از آزمون آلفا استفاده شده است. خروجی های مربوط به همگنی مقیاس اعتماد اجتماعی دانش آموزان است که توسط نرم افزار *SPSS* محاسبه شده است، نشان می دهد که آلفای کرونباخ برای متغیر اعتماد اجتماعی با ۳۰ گویه برابر ۰/۷۶ است. خروجی های مربوط به همگنی مقیاس ویژگی های نیروی انسانی که توسط نرم افزار *SPSS* محاسبه شده است، نشان می دهد که آلفای کرونباخ برای متغیر نیروی انسانی با ۱۴ گویه برابر ۰/۷۹ است.

تعاریف مفاهیم (نظری و عملیاتی)

متغیر وابسته: اعتماد اجتماعی

تعریف نظری: در تعریفی که جانسون از اعتماد می کند، اعتماد ایجاد ارتباط با دیگری و درخواست پذیرش و حمایت آشکار از دیگران، خود تکمیلی در روابط و انطباق با انتظارات دیگران است. جانسون عناصر تشکیل دهنده اعتماد را صراحت و باز بودن، سهم کردن، پذیرش، حمایت، تمایلات همکاری جویانه و رفتار مبتنی بر اعتماد می داند، اعتماد اجتماعی را می توان حسن ظن فرد نسبت به سایر اعضای جامعه تعریف کرد که این امر موجب گسترش و تسهیل روابط اجتماعی فرد با آنها می شود (امیرکافی، ۱۳۸۰، ص ۱۸).

تعریف عملیاتی: برای سنجش اعتماد اجتماعی، شش معرف صداقت، صراحت، سهیم کردن، تمایلات همکاری‌جویانه، اطمینان، و اعتماد کردن مورد استفاده قرار گرفته است.

صداقت: در این تحقیق برای سنجش مفهوم صداقت از شاخص‌هایی چون راست‌گویی در یک موقعیت زیان‌آور، راست‌گویی در یک موقعیت دوگانه‌ای که در آن تمایل به دروغ‌گویی بیشتر است و راست‌گویی در شرایطی که در آن افراد سعی دارند دروغ مصلحتی بگویند، استفاده شده است.

صراحت: برای سنجش مفهوم صراحت از شاخص‌هایی چون، رودربایستی نداشتن و رک‌گویی یعنی به صراحت گفتن چیزی به دیگران، ابراز عقیده در حضور دیگران، اعتراض به نحوه عمل افراد دیگر، حتی دوستان استفاده شده است.

سهیم کردن: برای سنجش مفهوم سهیم کردن از شاخص‌هایی چون انتقال دانسته‌ها و تجربه‌های خود به دیگران، استفاده شده است.

تمایلات همکاری‌جویانه: به منظور سنجش مفهوم تمایلات همکاری‌جویانه از شاخص‌هایی چون شریک کردن دیگران در انجام کارها، انجام کارها به صورت شراکتی و جمعی، کمک مالی گرفتن از دیگران و ایجاد اشتغال به صورت فردی و جمعی استفاده شده است.

اطمینان: به منظور سنجش مفهوم اطمینان از شاخص‌هایی چون حل مشکل‌ها به صورت فردی، کمک گرفتن از دیگران در حل مسایل و مشکلات، شک‌نداشتن به توانایی دیگران و بهره‌گیری از توانایی‌های دیگران در حل مشکلات استفاده شده است.

اعتماد کردن: در اینجا به منظور سنجش مفهوم اعتماد کردن از شاخص‌هایی چون عدم تردید درباره قابل اعتماد بودن مردم، درست‌کاری مردم در معامله با دیگران، اعتماد به غریبه‌ها و اعتماد به خویشاوندان استفاده شده است.

متغیرهای مستقل اصلی: نیروی انسانی

تعریف نظری: در فرآیند فعالیت‌های مختلف جوامع انسانی، در حقیقت «نیروی انسانی» است که نقش اصلی و استراتژیک را ایفا می‌کند. مجموع سایر عوامل مؤثر در تولید

و رشد اقتصادی (با احتساب همه‌جانبه نقش نیروی انسانی) به کمتر از نصف تقلیل می‌یابد.

تعریف عملیاتی: نیروی انسانی متغیر مستقل اصلی است که شامل دبیران، مدیر، معاونین، مشاورین و کادر امور تربیتی در مدارس می‌باشد.

متغیرهای مستقل ثانویه

نوع مدرسه: انواع آن در این پژوهش عبارت است از دولتی، غیرانتفاعی و شاهد. از طرف دیگر نحوه اداره‌ی مدرسه (برگزاری نماز جماعت، مراسم صبحگاهی، جشن‌های ملی، مذهبی و مراسم عزاداری ائمه (ع) و مشارکت و اعمال نظر دبیران و دانش‌آموزان در اداره‌ی مدرسه).

ویژگی‌های خانوادگی: شامل وضعیت اقتصادی (پول توجیبی، شغل پدر و مادر و ...). و فرهنگی (تحصیلات پدر و مادر و میزان و نحوه رابطه با فرزندان) که مورد سنجش قرار گرفته است.

پیشرفت‌های تحصیلی: برای سنجش پیشرفت‌های تحصیلی از مولفه‌های معدل و انضباط و کسب رتبه‌های علمی و ورزشی و هنری استفاده کرده‌ایم.

یافته‌های تحقیق

فرضیه‌ی اول: بین نوع مدرسه (دولتی، شاهد، غیرانتفاعی) و میزان اعتماد اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۱)

منبع تغییرات	مجموع مجدورات	درجه آزادی	مجدور میانگین	F	سطح معناداری
بین گروهی	۲۳۴۲/۱۸۲	۲	۱۱۷۱/۰۹۱	۴/۵۲۵	۰/۰۱۱
درون گروهی	۱۰۳۶۹/۴۶۲	۴۰۱	۲۵۸/۷۷۷		
جمع	۱۰۶۱۱/۶۴۴	۴۰۳			

از آنجایی که هدف در بالا مشخص کردن تفاوت معناداری در بین سه گروه می‌باشد از آزمون F سه گروه مستقل یا تحلیل واریانس یک طرفه، ($ANOVA$) استفاده شده است، حال با توجه به نتایج آزمون F با سطح معناداری $sig=0.01$ نشان می‌دهد که میزان اعتماد

اجتماعی در بین سه گروه تفاوت معناداری وجود دارد، به عبارت دیگر میزان اعتماد اجتماعی بین مدارس مختلف تفاوت معناداری وجود دارد. با توجه به اطلاعات موجود فرضیه صفر تایید نمی‌شود و فرضیه پژوهشگر تایید می‌شود. در ادامه جهت دستیابی به تفاوت‌ها در بین گروه‌ها نیازمند آزمون پس‌تجربی می‌باشیم، بنابراین جهت تعیین نوع آزمون پس‌تجربی باید در ابتدا از آزمون *Leven* استفاده شود.

جدول شماره (۲)

آماره لون	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معناداری
۱/۷۳۶	۲	۴۰۱	۰/۱۷۷

از آنجایی که میزان سطح معناداری آزمون لیون $Sig = 0.18$ می‌باشد در نتیجه باید از آزمون‌های واریانس‌های برابر مقایسه چندگانه که در جدول بعدی آمده است، استفاده کرد تا پی ببریم که تفاوت در بین چه گروه‌هایی وجود دارد. در این‌جا از مهم‌ترین آزمون برابری واریانس‌ها یعنی آزمون *LSD* استفاده شده است.

جدول شماره (۳)

نوع مدرسه	نوع مدرسه	تفاوت میانگین‌ها	خطای استاندارد	۹۵٪ فاصله اطمینان	
				کمرانه پایین	کمرانه بالا
دولتی	غیر انتفاعی	-۳/۷۴۱۳	۱/۶۷۹۱۴	-۰/۰۲۶	-۷/۰۴۲۳
	شاهد	-۹/۷۳۲۵	۴/۱۵۴۰۷	-۰/۰۲۰	-۱۷/۸۹۹۰
	غیر انتفاعی	۳/۷۴۱۳	۱/۶۷۹۱۴	-۰/۰۲۶	۰/۴۴۰۳
	شاهد	-۵/۹۹۱۲	۴/۲۳۲۰۶	۰/۱۵۸	-۱۴/۳۱۱۰
	شاهد	۹/۷۳۲۵	۴/۱۵۴۰۷	-۰/۰۲۰	۱/۵۶۶۰
	غیر انتفاعی	۵/۹۹۱۲	۴/۲۳۲۰۶	۰/۱۵۸	-۲/۳۲۸۶

با توجه به نتایج آزمون *LSD* که برای تشخیص تفاوت معناداری در بین گروه‌ها می‌باشد. طبق نتایج در جدول بالا سطح معناداری بین مدارس غیرانتفاعی و دولتی با سطح معناداری $Sig=0.02$ و همچنین بین مدارس دولتی و شاهد با سطح معناداری $Sig=0.02$ تفاوت معنادار وجود دارد. به عبارت دیگر میانگین اعتماد اجتماعی در مدارس غیرانتفاعی و شاهد بیش از مدارس دولتی است.

فرضیه دوم: بین ویژگی‌های خانوادگی و میزان اعتماد اجتماعی همبستگی معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۴)

موقعیت خانوادگی	اعتماد اجتماعی		
۰/۲۲۰	۱	ضریب همبستگی پیرسون	اعتماد اجتماعی
.	.	سطح معناداری دوسویه	
۱	۰/۲۲۰	ضریب همبستگی پیرسون	ویژگی خانوادگی
.	.	سطح معناداری دوسویه	

چون دو متغیر ویژگی خانوادگی و اعتماد اجتماعی هر دو در سطح فاصله‌ای می‌باشند، در نتیجه برای آزمون همبستگی بین دو متغیر از آزمون پیرسون استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون در فاصله اطمینان ۹۵٪ سطح معناداری آن برابر است با $Sig = 0.00$ به عبارت دیگر همبستگی معناداری بین دو متغیر وجود دارد و میزان شدت رابطه دو متغیر با میزان $r = 0.22$ مثبت و نسبتاً متوسط می‌باشد، به عبارت دیگر هر چقدر ویژگی خانوادگی افراد افزایش یابد، اعتماد اجتماعی افراد نیز افزایش می‌یابد و برعکس. در مجموع با توجه به اطلاعات موجود فرضیه تحقیق تایید و فرضیه صفر رد می‌شود.

فرضیه سوم: بین ویژگی‌های نیروی انسانی و میزان اعتماد اجتماعی همبستگی معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۵)

ویژگی های نیروی انسانی	اعتماد اجتماعی		
۵۳۰	۱	ضریب همبستگی پیرسون	اعتماد اجتماعی
۰/۰۰۰	.	سطح معناداری دوسویه	
۱	۵۳۰	ضریب همبستگی پیرسون	نیروی انسانی
.	۰/۰۰۰	سطح معناداری دوسویه	

چون دو متغیر نیروی انسانی و اعتماد اجتماعی هر دو در سطح فاصله‌ای می‌باشند، در نتیجه برای آزمون همبستگی بین دو متغیر از آزمون پیرسون استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون، سطح معناداری آن با $Sig = 0.00$ معنادار بوده است، به عبارت دیگر همبستگی معناداری بین دو متغیر وجود دارد و میزان شدت رابطه دو متغیر با میزان $r = 0.53$ مثبت و نسبتاً قوی می‌باشد به عبارت دیگر هر چقدر ویژگی‌های نیروی انسانی

مدارس بالاتر باشد، اعتماد اجتماعی افراد بالاتر می‌باشد. در مجموع با توجه به اطلاعات موجود فرضیه تحقیق تایید و فرضیه صفر رد می‌شود.

فرضیه چهارم: بین پیشرفت تحصیلی و میزان اعتماد اجتماعی همبستگی معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۶)

پیشرفت تحصیلی	اعتماد اجتماعی		
۱۵۶	۱	ضریب همبستگی پیرسون	اعتماد اجتماعی
۰/۰۰۲	.	سطح معناداری دوسویه	
۱	۱۵۶	ضریب همبستگی پیرسون	پیشرفت تحصیلی
.	۰/۰۰۲	سطح معناداری دوسویه	

چون دو متغیر پیشرفت تحصیلی و اعتماد اجتماعی هر دو در سطح فاصله‌ای می‌باشند، در نتیجه برای آزمون همبستگی بین دو متغیر از آزمون پیرسون استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون سطح معناداری آن با $Sig = 0.00$ معنادار بوده است، به عبارت دیگر همبستگی معناداری بین دو متغیر وجود دارد و میزان شدت رابطه دو متغیر با میزان $r = 0.15$ مثبت و نسبتاً ضعیف می‌باشد، به عبارت دیگر هر چقدر پیشرفت تحصیلی افراد افزایش یابد، اعتماد اجتماعی افراد نیز افزایش می‌یابد. در مجموع با توجه به اطلاعات موجود، فرضیه تحقیق تایید و فرضیه صفر رد می‌شود.

رگرسیون چندمتغیری

در این تحقیق رگرسیون چندمتغیری به شیوه توأم^۷ انجام شده است که متغیرهای مستقل: نوع مدرسه، پیشرفت تحصیلی، ویژگی‌های نیروی انسانی، موقعیت خانوادگی، (متغیرهای رتبه‌ای با کدهای مجازی وارد شده است) و متغیر وابسته: میزان اعتماد اجتماعی می‌باشد. مقدار ضریب تعیین ۰/۲۹ می‌باشد که این مقدار میزانی است که متغیر میزان اعتماد اجتماعی توسط متغیرهای مستقل تبیین می‌شود که در مجموع در علوم انسانی مقدار نسبتاً مناسبی می‌باشد. همچنین مقدار ضریب تعیین تعدیل شده برابر ۰/۲۸ می‌باشد.

جدول شماره (۷)

منبع تغییرات	مجموع مجدورات	درجه آزادی	مجدور میانگین	F	سطح معناداری
رگرسیون	۳۱۳۱۶/۹۲۳	۴	۷۸۲۹/۲۳۱	۴/۷۶۶	۰/۰۰۰
پسمانده	۷۴۷۹۴/۷۳۱	۳۹۹	۱۸۷/۴۵۵		
جمع	۱۰۶۱۱۱/۶۴۴	۴۰۳			

با توجه به معناداری نتیجه در جدول آزمون F با سطح معناداری $Sig = 0.00$ می‌توانیم به جدول بعدی برای نوشتن فرمول رگرسیون رجوع کنیم.

جدول شماره (۸)

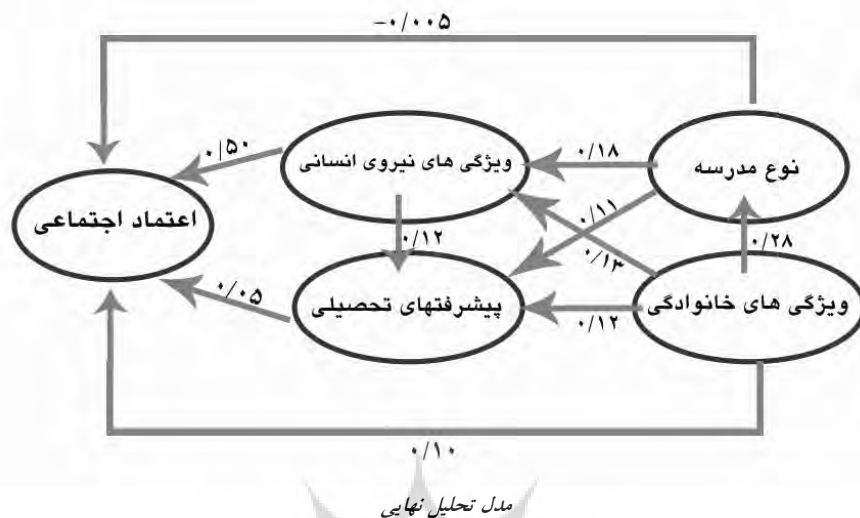
سطح معناداری	t	ضرایب استاندارد شده		ضریب ثابت
		Beta	خطای استاندارد	
۰/۰۰۰	۷/۳۷۵		۶/۱۳۴	۴۵/۲۳۷
۰/۲۳۷	۱/۱۸۴	۰/۰۵۱	۰/۴۱۹	۰/۴۹۶
۰/۰۰۰	۱۱/۴۷۹	۰/۵۰۳	۰/۰۶۳	۰/۷۱۹
۰/۰۲۲	۲/۲۹۳	۰/۱۰۲	۰/۱۱۰	۰/۲۵۳
۰/۹۱۸	-۰/۱۰۳	-۰/۰۰۵	۱/۲۲۲	-۰/۱۳۱

با توجه به نتایج جدول رگرسیون در ستون آخر سطح معناداری متغیرها، ویژگی‌های نیروی انسانی و موقعیت خانوادگی معنادار شده است. نوشتن معادله خط رگرسیونی پیش‌بینی از ضرایب B استاندارد نشدهی متغیرها انجام می‌گیرد که در فرمول خطی رگرسیون قرار می‌گیرد که در مجموع ضرایب رگرسیونی جهت پیش‌بینی متغیر وابسته طبق جدول بالا به صورت زیر می‌باشد:

$$Y = ۴۵/۲۳ + ۰/۷۱ (\text{ویژگی نیروی انسانی}) + ۰/۲۵ (\text{ویژگی خانوادگی})$$

ضریب تاثیر ویژگی‌های نیروی انسانی برابر است با $۰/۷۱$ ، به عبارت دیگر در ازای یک واحد تغییر در انحراف معیار نیروی انسانی موجب می‌شود تا انحراف معیار متغیر اعتماد اجتماعی به اندازه $۰/۷۱$ تغییر کند و همچنین ضریب تاثیر متغیر موقعیت خانوادگی برابر است با $۰/۲۵$ ، به عبارت دیگر در ازای یک واحد تغییر در انحراف معیار آن موجب می‌شود تا انحراف معیار متغیر اعتماد اجتماعی $۰/۲۵$ تغییر کند.

با توجه به معادله خط استاندارد، بیشترین تاثیر را متغیر ویژگی‌های نیروی انسانی بر متغیر وابسته اعتماد اجتماعی گذاشته است و به مراتب سهم بیشتری در مقایسه با سایر متغیرها دارد و پس از آن ویژگی‌های خانوادگی مؤثر واقع شده است.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش ضمن تشریح فضای مفهومی اعتماد اجتماعی و نیز شناسایی ابعاد آن، عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی بررسی شد. به همین منظور، ضمن مروری بر تئوری‌های اعتماد اجتماعی با عنایت به فرضیه‌هایی که از این تئوری‌ها اخذ و به آزمون گذاشته شد، تأثیر ویژگی نیروی انسانی مدارس بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان بررسی گردید.

در این پژوهش اعتماد متقابل (بین شخص) و انتزاعی (تعمیم‌یافته) در مورد دانش‌آموزان مورد سنجش قرار گرفت که نظریه گیدنز مورد تایید قرار گرفت و کاربرد نظریه ساختاربندی گیدنز نیز در این تحقیق نوع مدرسه و رشته‌های تحصیلی و پایه‌های تحصیلی و نوع تعاملات ابزاری نیروی انسانی را می‌توان در نظر گرفت و حتی ویژگی نیروی انسانی مدارس نیز بی‌تأثیر از ساختار آموزشی کشور نیست که می‌توان آن را در سطح کلان تحلیل کرد.

فرضیه سوم این پژوهش، «بین ویژگی نیروی انسانی و میزان اعتماد اجتماعی همبستگی معناداری وجود دارد.» نظریه فوق گیدنز را تایید می‌کند.

گیدنز عقیده دارد که در محیط اعتماد فرهنگ مدرن، نظام‌های انتزاعی به عنوان ابزار، وابستگی و روابط با ثبات در طول فواصل نامشخص زمان و مکان ایجاد می‌کند.

نظریه فوق در تحقیق حاضر می‌تواند پیشرفت‌های تحصیلی دانش‌آموزان، نظام‌های انتزاعی باشد که به عنوان ابزاری برای دانش‌آموزان، وابستگی و همبستگی با ثبات ایجاد کند که همان اعتماد اجتماعی آنان باشد، بنابراین فرضیه چهارم، «بین پیشرفت‌های تحصیلی دانش‌آموزان و اعتماد اجتماعی آنان همبستگی معناداری وجود دارد.» نظریه گیدنز را تایید می‌کند.

تأکید بوردیو بر مشارکت فرد در شبکه‌های اجتماعی است که این مشارکت سبب دسترسی او به منابع و امکانات گروه می‌شود. تئوری بوردیو به فهم این نکته کمک می‌کند که چگونه فرد می‌تواند با استفاده از سرمایه اجتماعی، موقعیت اقتصادی خود را در جامعه بهبود بخشد. با توجه به متغیرهای پژوهش حاضر اعتماد اجتماعی که متغیر وابسته محسوب می‌گردد، جزیی از سرمایه اجتماعی است و پیشرفت تحصیلی که یک متغیر مستقل است، جزیی از موقعیت اقتصادی فرد در آینده است که آزمون‌های این تحقیق رابطه همبستگی آنها را تایید می‌کند و می‌توان گفت که نظریه بوردیو نیز به نوعی تایید می‌شود.

فوکویاما، در خصوص اهمیت خانواده در تولید سرمایه اجتماعی و نیز ارتباط عمیق آن با نهاد آموزش بر این باور است که اضمحلال نهاد خانواده در عصر جدید را می‌توان اصلی‌ترین عامل کاهش سرمایه و اعتماد اجتماعی دانست (فوکویاما، ۱۳۷۹، ص ۳۴). بدین ترتیب می‌توان ادعا کرد، خانواده نه تنها عنصری کلیدی در قوام و بقای خرده نظام آموزشی است، بلکه در ایجاد و گسترش سرمایه و اعتماد اجتماعی نقش مرکزی دارد.

در تحقیق فوق نیز موقعیت خانوادگی دانش‌آموزان به عنوان یک متغیر مستقل در نظر گرفته شد و به این نتیجه رسیدیم که موقعیت خانوادگی به صورت مستقیم بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان مؤثر است و به صورت غیرمستقیم (ابتدا بر نیروی انسانی و بعد بر اعتماد اجتماعی) نیز مؤثر است.

با توجه به نتایج بدست آمده نظام آموزش و پرورش بخصوص نیروی انسانی بر اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان مؤثر است با تکیه بر نتایج فوق به برنامه‌ریزان و مدیران آموزش و پرورش پیشنهاد می‌شود که در ایجاد و تقویت اعتماد اجتماعی در دانش‌آموزان به ویژگی‌های نیروی انسانی توجه خاصی مبذول گردد.

زیر نویس‌ها

- 1- Sharon   2- Sital
5- proportionalstratified-samplig
- 3- Lohman   4- Barber
6- Content Validity   7- Inter

منابع

- ۱- از کیا، مصطفی. جامعه‌شناسی توسعه. چاپ چهارم: ۱۳۸۲.
- ۲- امیرکافی، مهدی. اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن. نمایه پژوهش، شماره ۱۸، سال پنجم: ۱۳۸۰.
- ۳- امیرکافی، مهدی. اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن. کارشناسی ارشد رشته پژوهشگری علوم اجتماعی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران: نشر کلمه، ۱۳۷۵-۱۳۷۴.
- ۴- چلبی، سعید. جامعه‌شناسی نظم. تهران: نشر نی، چاپ اول: ۱۳۷۵.
- ۵- دواس، دی. ای. پیمایش در تحقیقات اجتماعی. ترجمه: هوشنگ نایی. تهران: نشر نی، ۱۳۸۵.
- ۶- سرمد، زهره و دیگران. روش تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آکا، ۱۳۸۳.
- ۷- عسکریان، مصطفی. مدیریت نیروی انسانی. تهران: جهاد دانشگاه تربیت معلم، چاپ اول: ۱۳۷۰.
- ۸- غفاری، غلامرضا. بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی در نواحی روستایی شهر کاشان. استاد راهنما: مصطفی ازکیا. نامه علوم اجتماعی، شماره ۱۷، بهار و تابستان ۱۳۸۰.
- ۹- فوکویاما، فرانسیس. «پایان نظم- سرمایه اجتماعی و حفظ آن». ترجمه: غلام عباس توسلی. تهران: جامعه ایرانیان، چاپ اول: ۱۳۷۹.
- ۱۰- قاضی طباطبایی، محمود. تکنیک‌های خاص تحقیق در رشته علوم اجتماعی. انتشارات پیام نور، ۱۳۷۴.
- ۱۱- کمالی، افسانه. مطالعه تطبیقی اعتماد اجتماعی در دو حوزه فرهنگ و سیاسی (با تأکید بر سازمان‌های تخصصی). پایان‌نامه دکتری، استاد راهنما: آزاد ارمکی. دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی، ۱۳۸۳-۱۳۸۲.
- ۱۲- گلابی، سیاوش. سازمان، مدیریت و توسعه منابع انسانی. تهران: فردوس، چاپ اول: ۱۳۶۹.
- ۱۳- گلدی، آشور، محمد. اعتماد نیروی انسانی شاغل آموزش و پرورش. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. استاد راهنما: دکتر فاضل. دانشگاه آزاد تهران شمال، دانشکده علوم اجتماعی و مدیریت، ۱۳۸۵.
- ۱۴- گیدنز، آنتونی. پیامدهای مدرنیت. ترجمه: محسن ثلاثی. تهران: ۱۳۷۷.
- 15- Misztal Barabra A. "Trust in modern Societies" Cambridge: Polity press. 1996.
- 16- Johnson, Daved W, Reaching out: interpersonal effectiveness and self actualization, Boston, Allyn and Bacon. 1993.